

<https://doi.org/10.52387/1811-5470.2023.4.13>
CZU: 316.773.2

ROLUL COMUNICĂRII SIMBOLICE ÎN VIZIUNEA INTEGRĂRII DE ORDIN SOCIOCULTURAL

Cristina Florentina TĂNĂSESCU,
doctorandă, Școala Doctorală Științe ale Educației,
Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău,
ORCID ID: 0009-0008-4918-0862

Rezumat: *Comunicarea simbolică joacă un rol crucial în procesul de integrare de ordin sociocultural. Această formă de comunicare implică utilizarea limbajelor simbolice, precum cuvintele, gesturile, simbolurile și artefactele culturale, pentru a transmite informații, idei și semnificații între indivizi și în cadrul comunităților culturale. Astfel, comunicarea simbolică este o componentă esențială a integrării socioculturale, contribuind la înțelegerea, transmiterea și promovarea culturii, la dezvoltarea identității culturale și la facilitarea interacțiunii dintre culturi diferite. Este un instrument vital pentru crearea unui mediu social armonios și pentru promovarea diversității culturale în societatea globalizată de astăzi.*

Cuvinte-cheie: *comunicare, simbol, cultură, societate, integrare.*

THE ROLE OF SYMBOLIC COMMUNICATION IN THE VISION OF SOCIOCULTURAL INTEGRATION

Abstract: *Symbolic communication plays a pivotal role in the socio-cultural integration process. This form of communication involves the use of symbolic languages, such as words, gestures, symbols, and cultural artifacts, to convey information, ideas, and meanings among individuals and within cultural communities. Therefore, symbolic communication is an essential component of socio-cultural integration, contributing to the understanding, transmission, and promotion of culture, the development of cultural identity, and the facilitation of interactions between different cultures. It is a vital tool for fostering a harmonious social environment and promoting cultural diversity in today's globalized society.*

Keywords: *communication, symbol, culture, society, integration.*

Comunicarea simbolică deține un rol central în conturarea viziunii asupra integrării de ordin sociocultural. În această discuție, ne îndreptăm către dezvoltarea scopului profund a importanței și a autenticității acestei teme. Pe măsură ce lumea devine tot mai interconectată, necesitatea de a promova înțelegerea și colaborarea între culturi devine tot mai presantă. Comunicarea simbolică, cu toate elementele sale semnificative, devine astfel un pilon esențial în modelarea unei societăți globale armonioase și aprofundarea integrării culturale.

Scopul abordării comunicării simbolice în contextul integrării de ordin sociocultural constă în înțelegerea profundă a modului în care limbajele simbolice, cum ar fi cuvintele, gesturile, simbolurile și artefactele culturale, contribuie la conexiunea și coeziunea dintre indivizi și comunitățile culturale. Acest scop are ca obiectiv principal evidențierea

modului în care comunicarea simbolică facilitează transmiterea informațiilor, a valorilor și a identității culturale într-o societate tot mai diversă și globalizată. Prin înțelegerea profundă a acestei teme, putem promova conviețuirea pașnică și acceptarea diversității culturale în cadrul unei lumi tot mai interconectate.

Importanța comunicării simbolice în contextul integrării de ordin sociocultural este deosebit de semnificativă. Aceasta derivă din faptul că comunicarea simbolică este esențială pentru: înțelegerea reciprocă, transmiterea culturii, promovarea diversității culturale, cooperarea și coeziunea socială respectiv dezvoltarea identității culturale.

Autenticitatea comunicării simbolice în contextul integrării socioculturale se referă la capacitatea de a utiliza limbajele simbolice și expresiile culturale într-un mod sincer, respectuos și fidel, reflec-

tând cu precizie valorile, semnificațiile și tradițiile culturii respective. Pentru o comunicare simbolică autentică, este esențial să se respecte și să se păstreze tradițiile și valorile culturale ale comunităților. Acest lucru ajută la menținerea autenticității culturii într-o lume tot mai globalizată.

În acest cadru analitic, considerăm important să menționăm că autenticitatea în comunicarea simbolică este esențială pentru a facilita integrarea de ordin sociocultural într-un mod respectuos, profund și durabil. Ea contribuie la păstrarea bogăției culturilor și la construirea unui mediu intercultural sănătos și înțelegător.

Prin intermediul comunicării simbolice, indivizii învață să înțeleagă și să participe la normele, valorile și tradițiile culturale ale unei comunități. Prin intermediul limbajelor simbolice, ei pot decoda mesajele culturale și pot comunica în mod eficient cu ceilalți membri ai comunității.

Comunicarea simbolică este principalul mod prin care cultura este transmisă dintr-o generație în alta. Prin intermediul poveștilor, miturilor, ritualurilor și altor forme de expresie culturală, indivizii își învață istoria și moștenirea culturală. Comunicarea simbolică ajută la formarea și consolidarea identității culturale a unui individ sau a unei comunități. Prin intermediul limbajului, oamenii își exprimă apartenența la o anumită cultură și își afirmă identitatea culturală.

În opinia autorilor Paul Dobrescu, Alina Bârgăoanu, Nicoleta Corbu [4], comunicarea este esențială pentru existența umană și pentru desfășurarea tuturor activităților care contribuie la perpetuarea și dezvoltarea societăților. Este evident că, în zilele noastre, cultura nu poate fi înțeleasă în absența unei analize a comunicării. Important de precizat este că începând „cu extinderea comunicării de masă, comunicarea a devenit obiect de reflecție și de cercetare sistematică pentru disciplinele sociale” [Ibidem].

În contextul ultimei tendințe, E. Tărnă menționează că „o deosebită atenție trebuie să acordăm noilor paradigme ale comunicării, care valorizează teoriile interacționismului simbolic, etnometodologiei, fenomenologiei sociale. În acest sens, reprezentative sunt cercetările din cadrul Școlii de la Palo Alto și Școlii de la Frankfurt” [7, p.32].

Cultura și comunicarea, într-o uniune inextricabilă, reprezintă elementele definitorii ale modului uman de existență și reprezintă simbolul forței creative a ființei umane. Destinul uman poate fi înțeles și descifrat prin analiza formelor de expresie și de creație, care constituie un vast patrimoniu de valori spirituale și materiale. Aceste valori s-au acumulat

pe parcursul secolelor în diverse contexte geografice și sociale, în societăți cu legi, instituții, tradiții și structuri variate.

Legătura profundă dintre cultură și comunicare poate fi considerată una de natură ontologică pentru om, deoarece, începând cu primele etape ale umanității și până în prezent, omul se distinge în universul cunoscut prin abilitatea sa de a utiliza limbaje simbolice tot mai complexe pentru a interacționa cu realitatea și pentru a comunica și schimba mesaje cu semenii săi.

Există diverse tipuri de limbaje în cadrul comunicării umane. Unele dintre aceste limbaje sunt „naturale”, adică evoluează în mod spontan în cadrul comunităților umane, cum ar fi limbajul vorbit sau limbajul gestual. Alte tipuri de limbaje sunt construite pe baza celor naturale sau extind aceste limbaje de bază, cum ar fi limbajul scris sau limbajul semnelor. În plus, există limbaje inventate și „artificiale”, precum limbajele de programare sau limbajele matematice.

Toate aceste forme variate de comunicare stau la baza universului complex al culturii. La fel ca și cultura, comunicarea este un atribut specific și ontologic esențial pentru existența umană. Capacitatea de a comunica și de a crea sisteme simbolice este ceea ce distinge în mod fundamental omul și contribuie la dezvoltarea culturii și a diversității culturale în lume.

Această caracteristică esențială explică, în cele din urmă, viața în comunitate a oamenilor și identifică trăsăturile lor distinctive ca ființe sociale și raționale. În acord cu E. Cassirer, „Omul a descoperit, cum se spune, o metodă nouă de a se adapta la mediul său ambiant. Între sistemul receptor și cel efector, care se găsesc la toate speciile animale, aflăm la om o a treia verigă pe care o putem descrie ca sistemul simbolic. Această nouă achiziție transformă întreaga viață umană” [3].

Prin urmare, cultura și comunicarea sunt două aspecte fundamentale ale aceluiași sistem simbolic. Condiția umană poate fi definită din diverse perspective, precum cele biologice, sociologice, culturale, istorice, religioase, psihologice, economice sau politice. Cu toate acestea, un aspect fundamental de la care pornesc toate aceste definiții ale ființei umane este capacitatea sa de a comunica și de a crea și interpreta simboluri. Această caracteristică a omului, de a utiliza limbaje simbolice și de a interacționa prin intermediul acestora, este cea care contribuie în mare măsură la complexitatea și diversitatea condiției umane.

În capacitatea de a comunica prin limbaje simbolice, găsim mecanismul primar și universal al cul-

turii. Formele de expresie culturală se dezvoltă pe baza formelor de comunicare sau în extensia acestora. Elementul lor comun este sistemul simbolic.

Din perspectiva autoarei E. Țărnă [7, p. 49], noile paradigme ale comunicării (care valorizează teoriile interacționismului simbolic, etnometodologiei, fenomenologiei sociale) nu mai tratează obiectivitatea lumii și subiectivitatea actorilor ca date predefinite. Acestea sunt raportate la o activitate organizată, mediată simbolic, efectuată împreună de către membrii unei comunități de limbaj și de acțiune în cadrul coordonării acțiunilor lor practice. În acest sens, mediul material și imaterial trebuie înțeles, nu doar perceput sau gândit în mod abstract din punctul de vedere al imaginării omului. Clădirile, utilajele de transport și comunicare nu trebuie abordate doar funcțional, iar justificarea lor nu trebuie să se bazeze pe evaluări economice cantitative. Utilizarea acestora depinde, de asemenea, de capacitatea acestor obiecte de a activa, de a împărtăși și transmite arhetipuri, simboluri, mituri, dincolo de utilitatea sau performanța lor. Mașinile, avioanele, telefoanele mobile, internetul, camerele și trenurile sunt instrumente și mașini din viața de zi cu zi, care au generat revoluții tehnice, dar a căror recepție și utilizare nu pot fi reduse doar la comoditatea practică. Au fost, de asemenea, investite cu imaginații puternice și complexe care explică însușirea, valorificarea lor și uneori idolatria. În acest context, dezvoltarea studiilor interculturale au condus la ideea că simbolul și comunicarea pot deveni detectori și analizatori de neînlocuit a afinităților dintre culturi. În era globalizării, căutarea invariantelor și a variantelor specifice societăților și civilizațiilor poate deveni o cheie, „atât pentru păstrarea identităților culturale, cât și pentru contribuția la gândirea cosmopolită reală” [1].

Reinterpretarea comunicării simbolice de G. Durand duce nu numai la reevaluarea imaginarului în raport cu raționalitatea, ci și la inversarea relațiilor acestora subordonând categoriile rațiunii la structurile imaginației. Putem, astfel, să încurajăm și să legitimăm noi forme de critică a raționalismului și să investigăm din nou locul unităților, afectelor și imaginilor din producțiile raționale, scăpând de presupusa lor autonomie ca urmare a abordărilor lui Nietzsche, Jung și ale lucrărilor recente [5]. Relația omului simbolic cu imaginarul este un permanentă. În acest context, alături de rolul simbolului, în înțelegerea imaginarului, trebuie să aduce și alte concepte. Unul foarte important este cel de sacru.

Sacru este un element de bază a imaginarului, aparținând de acesta și se manifestă în relație cu acesta. În opera *Sacru și profanul*, Mircea Eliade

vorbește despre hierofanie ca modalitate de realizare a sacralului. Mircea Eliade vorbește pe larg despre existența unui Timp sacru. Acest Timp sacru este reprezentat de diferite sărbători. Oponându-se sacralului, apare și Timpul profan, reprezentat de obișnuita durată a zilelor. Riturile au un rol definitoriu în existența și afirmarea celor două forme de timp, fiind capabile să îl ajute pe omul religios să traverseze diferitele etape ale devenirii și întemeierii sale.

Omul religios consideră că cel mai important Timp în care trăiește este Timpul Sacru, căci acesta este recuperabil. Timpul sacru reușește să diferențieze omul religios de omul care este plasat într-o viziune îndepărtată de biserică, mai exact de cel nereligios. Omul nereligios trăiește doar în prezent, fără să perceapă posibilitatea unei existențe infinite, dincolo de ceea ce pare a însemna realitate istorică.

În schimb, omul religios este prins în Timpul sacru, având convingerea că umanitatea va dăinui pentru eternitate, veșnic. Sacru „aparține evident imaginarului, dar faptul de a crede în Dumnezeu nu este un argument împotriva existenței lui Dumnezeu! Nu este, de altfel, nici un argument în favoarea existenței sale. Unii cred în extraterestri: una dintre expresiile cele mai pitorești ale imaginarului contemporan. Această credință nu are nici o legătură cu existența sau in existența extraterestrilor. Chiar vizita unei delegații cosmice n-ar schimba cu nimic caracterul său pur imaginar. Imaginarul se amestecă în realitatea exterioară și se confruntă cu ea; își găsește acolo puncte de sprijin sau, dimpotrivă, un mediu ostil; poate fi confirmat sau repudiat. El acționează asupra lumii și lumea acționează asupra lui. Dar, în esența sa, el constituie o realitate independentă, dispunând de propriile sale structuri și de propria sa dinamică. Raportul imagine-imaginație-imaginar prezintă, de asemenea, dificultăți.” [5]

Frontiera dintre imaginar și realitate este relativă, căci „fiecare cultură propune propria sa interpretare a imaginarului și a raporturilor dintre acesta și realitatea tangibilă.” [2]. Oamenii de știință consideră că nu este necesar să abordăm fiecare context cu raționalitate, să privim imaginarul sub forma unui „produs al spiritului”. [2]

Miturile, respectiv originile, au un rol deosebit de important în orice timp de comunicare, astfel actualizarea originilor reprezintă o altă structură arhetipală necesară umanității. Miturile au actualizat și reactualizat originile, construind podul dintre trecut și prezent, reactualizând mereu, decisiv, fapte. Indiferent de personalitatea diferitor grupuri umane, acestea își recunosc miturile, care le garantează specificul și diferențierea de alte personalități.

În acest sens, *comunicarea simbolică creează o stare pozitivă de rezonanță interculturală* [8, p. 36], impulsionând spre o deschidere relațională, pe care o considerăm ca o perspectivă de integrare socioculturală. Astfel, imaginarul se amestecă în realitatea exterioară și se confruntă cu ea; își găsește acolo puncte de sprijin sau, dimpotrivă, un mediu ostil; poate fi confirmat sau repudiat. El acționează asupra lumii și lumea acționează asupra lui. Dar, în esența sa, el constituie o realitate independentă, dispunând de propriile sale structuri și de propria sa dinamică [5].

Cercetările efectuate în anii de studii 2019-2020, pe un lot experimental de 48 de elevi din ciclul liceal, ne-au permis să obținem informații reale vizând opinia respondenților despre *rolul comunicării simbolice în viziunea integrării de ordin sociocultural*. Prezentăm în continuare analiza rezultatelor obținute după aplicarea Chestionarului 1, *Evaluarea opiniilor elevilor privind rolul comunicării simbolice din perspectiva integrării socioculturale*. Rezultatele sintetizate au fost estimate conform următoarelor niveluri: *nivel înalt* (90-100 puncte) – cunoaște și definește corect conceptele (comunicare simbolică, integrare socioculturală), răspunsul este științific corect, autentic, original și coerent; *nivel mediu* (70-90 puncte) – definirea conține unele inexactități, răspunsurile conțin unele imprecizii, sunt incoerente și lipsite de relevanță științifică; *nivel scăzut* (50-70 puncte) – nu cunoaște și nu poate defini conceptele, explicația lipsește sau este copiată din internet, răspunsul nu corespunde cu întrebarea propusă.

După cum deducem din cele prezentate, majoritatea celor chestionați dețin anumite cunoștințe, dar

și diverse curențe în definirea conceptelor enunțate. Spre exemplu, prin comunicare simbolică elevii înțeleg imagini, cuvinte, gesturi, sunete, obiecte care poartă anumite mesaje.

De asemenea, tot în categoria cu nivel scăzut au fost incluși elevii care nu au avut nici un răspuns. Un posibil factor poate fi acela că elevii nu înțeleg simbolurile sau alte strategii de comunicare simbolică.

Analizând rezultatele prezentate în *Figura 1*, precum și observațiile din cadrul experimentului, deducem că există elevi care dețin cunoștințe despre comunicarea simbolică și rolul acesteia în procesul de integrare socioculturală.

Întregul univers al culturii este rezultatul cumulativ al formelor de expresie și comunicare pe care omul le-a inventat și le-a experimentat pe parcursul istoriei sale. Capacitatea umană de a comunica și de a crea simboluri a dus la dezvoltarea limbajelor, a artelor, a științelor și a multor alte aspecte ale culturii umane, care sunt transmise din generație în generație și care „definesc în mare măsură ceea ce înseamnă a fi uman” [6].

În concluzie, rolul comunicării simbolice în viziunea integrării de ordin sociocultural este unul de o importanță incontestabilă. Aceasta acționează ca un liant vital care leagă comunitățile diverse și divizii din culturi diferite într-un dialog autentic și profund.

Prin intermediul comunicării simbolice, elevii învață să înțeleagă, să respecte și să îmbrățișeze diversitatea culturală. Comunicarea simbolică facilitează transmiterea valorilor, tradițiilor și identității culturale, ajutând la menținerea autenticității culturilor într-o lume tot mai globalizată. De asemenea,

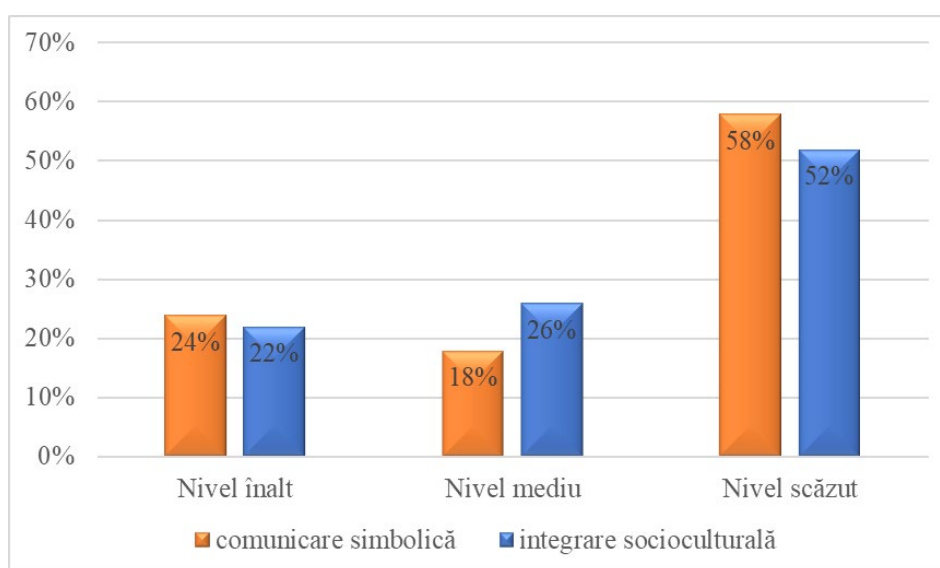

Figura 1. Rolul comunicării simbolice în viziunea integrării de ordin sociocultural

promovează dezvoltarea unor relații armonioase, cooperarea între culturi, contribuind la crearea unui mediu tolerant și deschis, favorizând integrarea socioculturală.

Comunicarea simbolică este o modalitate autentică și eficientă prin care cultura este transmisă de la o generație la alta, asigurând continuitatea și evoluția identităților culturale. Ea nu doar facilitează înțelegerea și acceptarea reciprocă între culturi, dar și încurajează celebrarea diversității culturale.

Într-o lume în care diversitatea culturală devine din ce în ce mai evidentă și interconectată, comunicarea simbolică este un instrument vital pentru promovarea înțelegerii reciproce, pentru menținerea autenticității culturilor și pentru construirea unui mediu social armonios și incluziv. Este o punte esențială între culturi și o cheie pentru viitorul unei societăți globale în care diversitatea culturală să fie sărbătorită și valorizată.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE

1. BLAGA, L. *Trilogia culturii*. București: Editura Minerva, 1985.
2. BOIA, L. *Pentru o istorie a imaginarului*. București: Editura HUMANITAS, 2000.
3. CASSIRER, E., *Eseu despre om. O introducere în filosofia culturii umane*. București: Humanitas, 1994.
4. DOBRESCU, P., BĂRGĂOANU, A., CORBU, N., *Istoria comunicării*. București: Editura Comunicare.ro, 2007.
5. DURAND, G. *Structurile antropologice ale imaginarului*. București: Editura Univers Enciclopedic, 1998.
6. PÂRVU, I. *Filosofia comunicării*. București: Facultatea de Comunicare și Relații Publice "David Ogilvy" – SNSPA, 2000.
7. ȚĂRNĂ, E. *Bazele comunicării*. Chișinău: Prut Internațional, 2017.
8. ȚĂRNĂ, E. *Valorile pedagogice ale dezvoltării atitudinii nonconflictuale a studenților din perspectiva integrării profesionale*. Chișinău: UPS "I. Creangă", 2022.